

Доброго дня, пан Павло! Мій неповнолітній племінник, вчинив крадіжку, він жалкує про скоєне, але злочин є злочин і кримінальна справа вже відкрита. Підкажіть, будь ласка, яка кримінальна відповідальність передбачена для неповнолітніх?

Людмила Бевз

З якого віку особи підлягають кримінальній відповідальності?

Кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося 16 років. Однак, за вчинення окремих видів злочинів до кримінальної відповідальності притягуються неповнолітні особи у віці від 14 до 16 років.

Які види покарань застосовуються до неповнолітньої особи?

До неповнолітніх, визнаних винними у вчиненні злочину, судом можуть бути застосовані такі основні види покарань як штраф, громадські роботи, виправні роботи, арешт або позбавлення волі. Крім того, до неповнолітніх можуть бути застосовані додаткові покарання у вигляді штрафу та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

У чому полягають особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх?

Для неповнолітніх передбачені особливі, менш суворі, більш гуманні умови кримінальної відповідальності та покарання, порівняно з дорослими злочинцями, а саме:

- за певних умов допускається можливість звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності із застосуванням до нього примусових заходів виховного характеру;
- скорочено види покарань та обмежено строки встановлених покарань;
- передбачено більш м'які вимоги (умови) для звільнення від кримінального покарання;
- зменшено строки після спливу яких до неповнолітнього можливе застосування умовно-дострокового звільнення, а також строки погашення і зняття судимості.

Які особливості при призначенні покарання?

Суд, окрім того, що враховує ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання, також враховує умови його життя та виховання, вплив дорослих, рівень розвитку та інші особливості особи неповнолітнього.

Також неповнолітній вік особи, сам по собі, є обставиною, що пом'якшує покарання. Вона обов'язково має враховуватись при призначенні покарання незалежно від того, чи досяг підсудний на час розгляду справи повноліття.

Чи може бути неповнолітній звільнений від відбування кримінального покарання?

Так, українське законодавство передбачає таку можливість, але за певних умов. По-перше, неповнолітня особа може бути звільнена від покарання з випробуванням. Проте, таке звільнення є можливим якщо особу засудили до арешту чи позбавлення волі. Испитовий строк встановлюється тривалістю від 1 до 2 років. По-друге, неповнолітнього може бути звільнено від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру. Якщо неповнолітній вчинив злочин невеликої або середньої тяжкості, його може бути звільнено. Проте, має бути визнано, що внаслідок щирого каяття та подальшої бездоганної поведінки він, на момент постановлення вироку, не потребує застосування покарання.

У цьому разі суд застосовує примусові заходи виховного характеру:

- застереження;
- обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього;
- передача неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за його згодою, а також окремих громадян на їхнє прохання;
- покладення на неповнолітнього, який досяг 15-ти річного віку і має майно, кошти або заробіток, обов'язку відшкодувати заподіяні майнові збитки;
- направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків до його виправлення, але на строк, що не перевищує 3 років.

Але варто пам'ятати, у разі ухилення неповнолітнього, що вчинив злочин, від застосування до нього примусових заходів виховного характеру ці заходи скасовуються і він притягується до кримінальної відповідальності.

У яких випадках неповнолітню особу можуть засудити до позбавлення волі?

Позбавлення волі на певний строк є найсуворішим покаранням і може застосовуватися за:

- вчинений повторно злочин невеликої тяжкості – на строк не більше 1 року 6 місяців;
- злочин середньої тяжкості – на строк не більше 4 років;
- тяжкий злочин – на строк не більше 7 років;
- особливо тяжкий злочин – на строк не більше 10 років;
- особливо тяжкий злочин, поєднаний з умисним позбавленням життя людини, – на строк до 15 років.

За яких умов неповнолітні можуть звільнитися від кримінальної відповідальності?

До неповнолітнього можуть бути застосовані загальні види звільнення від кримінальної відповідальності:

- у зв'язку з дійовим каяттям;
- у зв'язку примирення винного з потерпілим;
- у зв'язку з передачею винного на поруки;
- у зв'язку із зміною обстановки.

Також до неповнолітнього може бути застосовано умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. Проте, останній вид застосовується тільки до тих, кого було засуджено до позбавлення волі.

Окремо зазначу: Міністерство юстиції є координатором усіх напрямів роботи, пов'язаної з реформуванням сфери правосуддя для дітей в Україні. Так, в Україні впроваджена Національна стратегія реформування правосуддя для дітей на період до 2023 року в межах якої нами розроблено законопроект «Про правосуддя, дружнє до дитини» та стартував проект «Від мрії до дії», мета якого – профілактика правопорушень серед неповнолітніх.

Додатково Мін'юст спільно з Генпрокуратурою запустили пілотний проект «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні злочину» на базі системи

надання БПД у Донецькій, Одеській, Львівській, Луганській, Миколаївській та Харківській областях.

Ключові умови застосування Програми – додаткові заходи, які допоможуть неповнолітньому будувати соціальні зв'язки, знайти нове захоплення та змінити свою поведінку. Для цього залучаються спеціалізовані установи та психологи, які мають досвід ресоціалізації дітей.

Далі, за результатами Програми відновлення, якщо неповнолітній відшкодує шкоду і примириться з потерпілим, кримінальне провадження закривається. При цьому неповнолітній пройде програми ресоціалізації.

І, насамкінець додам, за статистикою Генпрокуратури, у 70% випадках неповнолітній правопорушник, який потрапив за ґрати на строк більше одного року, потрапляє у в'язницю повторно. Тож, відновне правосуддя дає шанс повернутися до нормального життя.

Куди звертатися за більш детальною консультацією та роз'ясненнями?

Якщо у вас залишились питання з цього приводу, будь ласка, телефонуйте до контакт-центру системи безоплатної правової допомоги за номером **0 (800) 213 103**, цілодобово та безкоштовно в межах України. В центрах та бюро надання безоплатної правової допомоги по всій Україні ви можете отримати юридичну консультацію та правовий захист.